

Utbildningsdepartementet

Statens skolverk
106 20 Stockholm

Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling – Läslyftet

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statens skolverk att svara för genomförandet av fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling där fokus ska vara på det kollegiala lärandet. Skolverket ska också svara för utbildning av handledare som ska ha till uppgift att handleda grupper av lärare inom området läs- och skrivutveckling.

Målet för insatserna är att ge lärare vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetsätt för att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga med syfte att förbättra elevernas läsförståelse och skrivförmåga. Insatserna bör därför bl.a. fokusera på olika lässtrategier som stödjer såväl den tidiga som den mer komplexa och språkligt avancerade läsförståelsen och läsfärdigheten. Målgruppen för insatserna är i första hand svensklärare i den obligatoriska skolan och i gymnasieskolans och gymnasiesärskolans första år men det är även viktigt att lärare i förskoleklass omfattas. Andra lärarkategorier kan också vara aktuella. Vissa insatser bör även riktas till rektorer.

Skolverket ska svara för att utveckla en särskild webbplattform för fortbildningen. På webbplattformen ska det finnas relevant, forskningsbaserat stödmaterial i form av bl.a. olika språk- och läsutvecklingsdidaktiska utbildningsmoduler. Stödmaterialen kan med fördel vara indelat i t.ex. förskoleklass-årskurs 3 och årskurs 4-6. Stödmaterial ska också utformas för att stimulera barns språkutveckling i förskolan och då med fokus på att utveckla barns intresse för texter, bilder och skriftspråk i förskolan samt för arbetet med läs- och skrivutveckling för personal som arbetar i skolbiblioteken.

Stödmaterialen ska vara utformat så att det ger lärare ökade kunskaper om användbara, effektiva metoder för att möta olika elevers behov, såväl elever som riskerar att få eller redan har svårigheter med sin läs- och

skrivutveckling som elever som behöver utmaningar i sin läs- och skrivutveckling för att utvecklas vidare. I stödmaterialet ska även läs- och skrivutvecklingen för nyanlända elever betonas. Vidare bör metoder för att t.ex. träna arbetsminnet och kunskap om när sådana insatser är effektiva ingå i stödmaterialet.

Innehållet i stödmaterialet ska vara forskningsbaserat och fokuserat på sådan lärarkompetens som det finns god evidens för har positiva effekter för elevernas läs- och skrivförmåga. Innehållet ska utgå från läroplanerna samt kurs- och ämnesplanerna i svenska och andra relevanta ämnen för de berörda skolformerna. Kunskap från analyser av de svenska resultaten i de senaste internationella undersökningarna PIRLS (Progress in Reading Literacy Study) och PISA (Programme for International Student Assessment) ska beaktas i den mån den är relevant, liksom resultaten i läs- och skrivförståelse i de nationella proven.

Genomförande, redovisning och utvärdering av uppdraget

Uppdraget ska genomföras så att fortbildningen kan pågå fr.o.m. läsåret 2014/15 t.o.m. den 30 juni 2018, under förutsättning att riksdagen för 2014–2018 beviljar medel för detta ändamål. Under läsåret 2014/15 ska Skolverket genomföra en utprövningsomgång för ett representativt urval av skolor. Satsningen ska införas i större skala från läsåret 2015/16.

Skolverket ska samråda med relevanta universitet och högskolor samt andra myndigheter och organisationer som berörs av uppdraget. Skolverket ska även samråda med bl.a. Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens kulturråd. Vidare ska Skolverket samverka med Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering för att satsningen ska bli utvärderingsbar vad avser effekterna för elevernas läsförståelse och skrivförmåga.

Skolverket ska i möjligaste mån samordna detta uppdrag med närliggande uppdrag inom området.

Skolverket ska löpande hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider. En första delredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 14 mars 2014. Redovisningen ska innehålla en plan för genomförandet av uppdraget i sin helhet. I redovisningen ska det även ingå en specificering av kostnaderna per år utifrån beslutade och beräknade medel, bl.a. en uppskattning av ersättningsnivåer för handledare. Skolverket ska följa upp satsningen och från och med 2014 i årsredovisningen redovisa hur genomförandet av uppdraget fortlöper. I redovisningen ska bl.a. ingå hur många huvudmän, handledare och lärare som deltar i fortbildningssatsningen samt en sammanställning över kostnaderna för de olika delarna i uppdraget. Satsningen ska även utvärderas.

En delredovisning av uppdraget ska lämnas senast den 1 mars 2016 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). En slutredovisning inklusive en utvärdering av satsningen för 2014–2018 ska lämnas senast den 15 december 2018 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Ekonomiska förutsättningar för uppdraget

För uppdraget får Skolverket under 2014 använda högst 15 miljoner kronor. Kostnaden ska belasta det under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning för budgetåret 2014 uppförda anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet, anslagspost 3, som disponeras av Skolverket och fördelas efter beslut av regeringen. För 2015 har regeringen beräknat 56 miljoner kronor, för 2016 och 2017 beräknas 93 miljoner kronor per år och för 2018 beräknas 46 miljoner kronor.

Bakgrund

I budgetpropositionen för 2014 gör regeringen bl.a. bedömningen att många lärare behöver kunskap om fler metoder för att kunna individanpassa undervisningen i större utsträckning och bättre stödja elevernas läs- och skrivutveckling. Att förbättra elevernas läs- och skrivförmåga ses främst som en uppgift för ämnet svenska men eftersom eleverna tidigt har stora svårigheter att ta till sig faktatexter behöver även lärare i andra ämnen lära sig mer om läsprocessen som en del av ämnet. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen en kompetensutvecklingsinsats med utbildade handledare och webbaserat stöd för olika lärarkategorier och där det kollegiala lärandet är i fokus, i likhet med satsningen Matematiklyftet. Satsningen bör i första hand omfatta lärare som undervisar i ämnet svenska i grundskolan och gymnasieskolans första år (prop. 2013/14:1, utg. omr. 16, s. 63).

Vidare anges i budgetpropositionen (s. 62) att regeringen har för avsikt att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta och implementera ett tydligt och konkret bedömningsstöd för uppföljning av elevernas kunskaper i läs- och skrivutveckling samt matematik. Bedömningsstödet ska kunna användas redan i årskurs 1 för att tidigt identifiera elever i behov av särskilt stöd, eller av extra stimulans, och finnas tillgängligt för skolorna att använda senast under läsåret 2014/15.

Den 26 september 2013 överlämnade regeringen propositionen Läs för livet (prop. 2013/14:3) till riksdagen. I propositionen föreslås nationella mål för litteratur- och läsfrämjande som innebär att alla i Sverige, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet. Vidare föreslås att Statens kulturråd bör ges i

uppdrag att ta initiativ till, samordna och följa upp läsfrämjande insatser av nationellt intresse.

Den 21 februari 2013 gav regeringen Statens skolverk i uppdrag att genomföra insatser för att öka måluppfyllelsen för elever med annat modersmål än svenska inom de obligatoriska skolformerna, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (U2013/1101/S). I uppdraget ingår bl.a. att organisera kompetensutvecklingsinsatser för lärare och rektorer inom grundskolan och motsvarande skolformer samt inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Uppdraget ska redovisas i årsredovisningarna för 2013–2016.

Den 26 juli 2012 gav regeringen Statens skolverk ett tilläggsuppdrag till uppdraget att genomföra insatser för att främja jämställdhet inom skolväsendet (U2011/7067/S). Tilläggsuppdraget handlar om insatser för att stimulera elevers språk-, läs- och skrivutveckling med ett särskilt fokus på pojkers läsning genom olika former av fortbildningsinsatser för bl.a. lärare. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2015.

Skälen för regeringens beslut

Att elever har en god läs- och skrivförmåga är avgörande för hur väl de lyckas nå kunskapskraven i alla grundskolans ämnen och även hur de lyckas med fortsatta studier. Det har även en avgörande betydelse för möjligheten till sysselsättning och till att vara en aktiv samhällsmedborgare. Det är av stor vikt att insatserna sätts in tidigt eftersom det finns starkt forskningsstöd för att stöd och stimulans utifrån elevernas behov redan i förskoleklass och i de första årskurserna är viktigt för att förebygga att eleverna senare utvecklar problem med läs- och skrivförmågan. Insatser redan i förskoleklass och i de första årskurserna stärker också skolans möjlighet att bryta kopplingen mellan elevernas resultat i bl.a. läsförståelse och föräldrarnas utbildningsnivå. Skolans uppgift är att kompensera för skillnader i elevernas förutsättningar. Det är därför särskilt viktigt med lärare i de tidiga åren som är välutbildade i läs- och skrivinlärning.

De internationella undersökningarna PISA¹ och PIRLS² visar dock att svenska elevers läsförmåga har försämrats under 2000-talet. Jämfört med den första PISA-undersökningen har resultaten försämrats och svenska 15-åringars läsförståelse låg 2009 på en genomsnittlig nivå i ett internationellt perspektiv. Nästan en femtedel av de svenska eleverna nådde inte upp till basnivån i läsförståelse. Enligt OECD är det en kunskapsnivå som kan ses som grundläggande för fortsatt lärande. Den senaste PISA-undersökningen (2012) visar dessutom att svenska elevers

¹ PISA - Programme for International Student Assessment (2009).

² PIRLS - Progress in Reading Literacy Study (2011).

resultat i läsförståelse har försämrats ytterligare och ligger nu under OECD-genomsnittet. Både pojkar och flickor har tappat, men pojkar har tappat mer och de svagpresterande pojkarna mest. Även resultaten från PIRLS visar på en försämring även om svenska elever i årskurs 4 läser bra i jämförelse med elever i andra deltagande länder. Försämringen beror främst på att eleverna blivit sämre på att läsa faktatexter. När det gäller olika typer av texter – skönlitteratur respektive faktatexter – har tidigare PIRLS-studier inte visat på några större skillnader när det gäller läsförståelse. I PIRLS 2011 har läsförståelsen för skönlitteratur endast försämrats marginellt, medan resultatet för faktatexter har sjunkit.

Skolinspektionen har under flera år genomfört granskningar med läsning som tema³ och konstaterar bl.a. att i en majoritet av skolorna som har årskurs 7–9 hjälper lärarna inte eleverna tillräckligt mycket med att bearbeta, analysera och förstå de texter som används i läsundervisningen. Eleverna i årskurs 4–6 reflekterar inte över de texter som de har läst tillsammans med andra elever eller med lärarna. De reflekterar inte heller över texterna skriftligt. Skolinspektionen lyfter fram att många lärare måste lära sig mer om läsprocessen som en del av ämnet. Skolorna behöver också bli bättre på att sprida kunskap mellan olika lärare, så att eleverna får en likvärdig undervisning av hög kvalitet.

Enligt skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Ett grundläggande krav på skolbiblioteken är att de stödjer elevernas lärande. I läroplanerna framhålls biblioteken som en del av skolans arbetsmiljö där eleverna ska kunna söka och utveckla kunskap.

Ett av EU:s mål inom ramen för Education and Training 2020 (ET2020) är att andelen elever som inte uppnår ”basic skills” i bl.a. läsförmåga inte ska vara högre än 15 procent till år 2020. Det är inte enbart eleverna i Sverige som uppvisar sjunkande eller låga resultat i läsförståelse i internationella undersökningar. Mot denna bakgrund beslutades den 26 november 2012 rådslutsatser inom området literacy (läs- och skrivförmåga) som syftar till att utveckla elevers läs- och skrivförmåga (2012/C 393/01). Rådslutsatserna lyfter bl.a. fram vikten av tillgång till olika typer av texter i både skolor och bibliotek och av lärarnas pedagogiska kompetens inom området.

³ *Läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7 – 9* (rapport 2012:10),
Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen årskurs 4 – 6 (rapport 2010:5),
Svenska i gymnasieskolan (rapport 2010:11).

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att många lärare behöver kunskap om fler metoder för att kunna individanpassa undervisningen i större utsträckning i syfte att bättre stödja elevernas läs- och skrivutveckling och ger därför Skolverket i uppdrag att genomföra denna läs- och skrivsatsning, det s.k. Läslyftet.

På regeringens vägnar

Jan Björklund

Annika Hellewell

Kopia till

Finansdepartementet/BA

Riksdagen/utbildningsutskottet

Statens skolinspektion

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Sameskolstyrelsen

Statens kulturråd

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering